

ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΡΟΘΕΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΝΑΛΙΩΝ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ (ΚΑΛΙΦΟΡΝΙΑ): ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΩΡΟΥ

Ελένη Κ. Άγα*

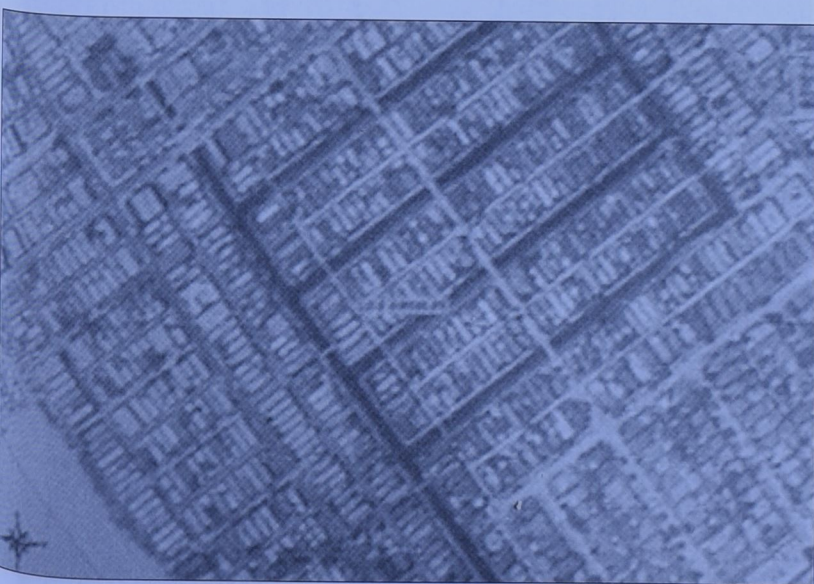
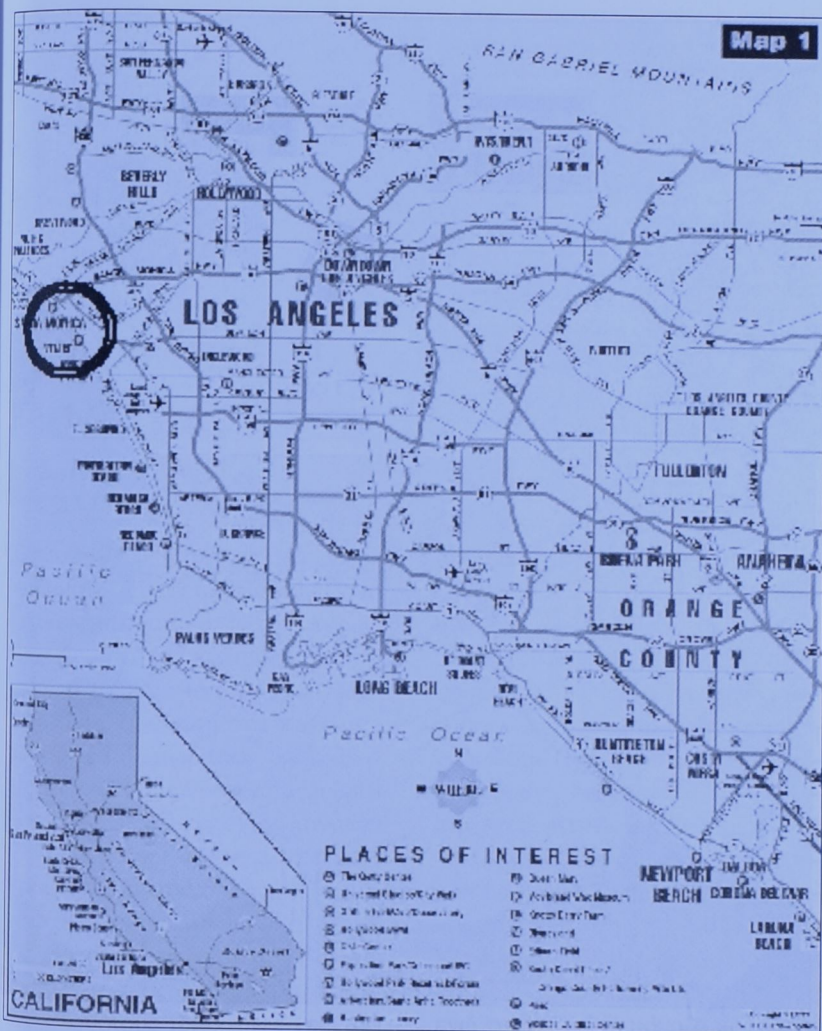
1. Εισαγωγή

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες η Εικόνα, η ταυτότητα και η ποιότητα των πόλεων δοκιμάζονται εξαιτίας των συντελούμενων ραγδαίων μετασχηματισμών, που κατά κανόνα στοχεύουν τους ανοιχτούς κοινόχρηστους χώρους – στοιχεία των πόλεων με προεξάρχουσα σημασία. Η υποβάθμισή τους έχει αρνητικό αντίκτυπο στην ποιότητα της καθημερινής ζωής των κατοίκων και των επισκεπτών τους.

Η διατήρηση της ταυτότητας των κοινόχρηστων χώρων δεν είναι θέμα τοπικό και μεμονωμένο, αλλά παγκόσμιο. Αποτελεί αντικείμενο μελέτης για πολλά πεδία γνώσης, πεδίο έρευνας επιστημόνων διαφόρων ειδικοτήτων, καλλιτεχνών και συγγραφέων, με διαφορετικές ιδεολογικές αφετηρίες, πολιτισμικές αξίες και παραδόσεις. Σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση αυτήν αποτελεί η διατήρηση των στοιχείων του περιεχομένου τους και των χρήσεων του περιβάλλοντος χώρου. Οι αρχιτεκτονικές επιλογές σε παρεμβάσεις του περιέχοντος των κοινόχρηστων χώρων συνιστούν μία κρίσιμη παράμετρο που τελικά μπορεί να ακυρώσει κάθε προσπάθεια διατήρησής τους.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αλλοίωσης της φυσιογνωμίας δημόσιων χώρων είναι τα Venice Canals στη Βενετία του Λος Άντζελες, στην Καλιφόρνια (Εικ. 1, 2). Πρόκειται για μια γειτονιά κατοικίας, ιστορικό κομμάτι μιας πόλης που ο Abbot Kinney οραματίστηκε και υλοποίησε το 1905. Σήμερα είναι το μοναδικό απόσπασμα της πόλης που διατηρεί αναλλοίωτο το αρχικό σχέδιο (Εικ. 3, 4). Μέσα σε έναν αιώνα ζωής η πόλη της Βενετίας έζησε ημέρες ακμής και παρακμής. Σε όλες όμως τις περιόδους της ιστορίας της η γειτονιά των καναλιών διατηρούσε την ειδυλλιακή της εικόνα με τα μονώροφα παραδοσιακά της σπίτια. Τα τελευταία χρόνια επιχειρείται μια «αναγέννηση της γειτονιάς». Το μοναδικό όφελος αυτής της προσπάθειας ήταν η υποδειγματική συντήρηση των καναλιών (νερού, γεφυρών, πεζοδρόμων). Από την άλλη μεριά, οι αλλαγές του Ο.Κ., η ελευθερία στις αρχιτεκτονικές επιλογές και η απροσδόκητη άνοδος της αξίας της γης στα κανάλια έπληξαν ανεπανόρθωτα τους πανοραμικούς ανοιχτούς χώρους. Η ανοικοδόμηση στα Venice Canals προκάλεσε τις ισχυρές αντιδράσεις των κατοίκων από τα πρώτα χρόνια που επιτράπηκε το 1976 (Arens 2004). Το

* Αρχιτέκτων, Λέκτορας, Σχολή Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών, ΕΜΠ, e-mail: lilian@survey.ntua.gr.

θέμα βρίσκεται πάλι στην επικαιρότητα και διχάζει ειδικούς και μη (Maridan 2002, Kalvaitis 2005).

Επιχειρείται η αξιολόγηση των καναλιών (περιέχοντος και περιεχομένου) με κριτήρια τη δομή, την κλίμακα, την προσαρμογή, τη σύνδεση και την ταυτότητα. Συγκρίνεται η κατάσταση του πρόσφατου παρελθόντος με τη σημερινή και με αυτήν που διαφαίνεται ότι θα υπάρξει όταν θα εκλείψουν και τα τελευταία αυθεντικά μικρά σπίτια, τότε που θα έχει χαθεί κάθε μέτρο σύγκρισης με το παρελθόν και θα έχει ολοκληρωθεί η νέα εικόνα της «αναγεννημένης» ιστορικής γειτονιάς των καναλιών της Βενετίας.

2. Βενετία, Καλιφόρνια

Η παραλιακή Βενετία (Καλιφόρνια) ανήκει στην πόλη του Λος Άντζελες και διαθέτει δύο προεξάρχοντα στοιχεία: τη διάσημη, μήκους 4 χμ. και τουριστικά οργανωμένη παραλία Venice Beach, με τον πεζόδρομο Ocean Front Walk, και την περιορισμένης έκτασης ιστορική γειτονιά των Venice Canals. Την πόλη οραματίστηκε και υλοποίησε το 1905 ο μεγιστάνας του καπνού Abbot Kinney, επηρεασμένος από τις εντυπώσεις των ταξιδιών του στη Γηραιά Ήπειρο. Έχοντας ως πρότυπο την ιταλική Βενετία, δημιούργησε ένα παραθαλάσσιο θέρετρο και ένα πάρκο διασκέδασης που το διέσχιζαν κανάλια μήκους 28 χμ. Σήμερα, μετά

Εικόνα 1.

Λος Άντζελες, Καλιφόρνια

Εικόνα 2.

Κανάλια Βενετίας, αεροφωτογραφία GIS-NET 2004 (L.A. County DRP, created by GIS Section, www.10.2.8.11/website/GISNET/MapFrame.htm)

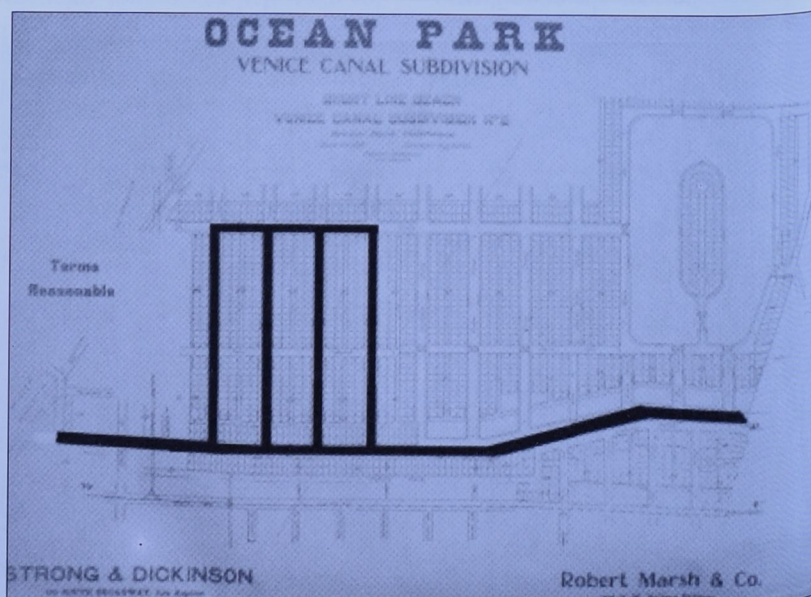
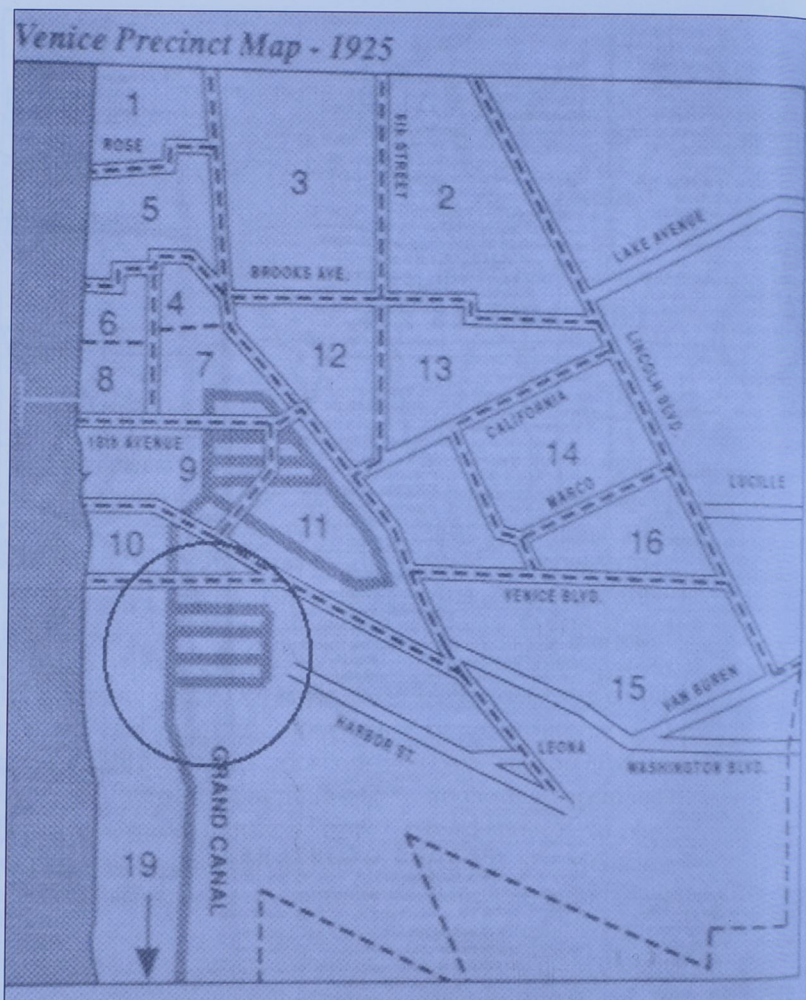
από παρακμή πολλών δεκαετιών, η Βενετία είναι επίκεντρο της προσωπικής έκφρασης των μποέμ της Νότιας Καλιφόρνιας.

3. Venice Canals

Οι ευανάγνωστοι ανοικτοί χώροι των τεχνητών καναλιών ανήκουν στην κατηγορία των οριοθετημένων χώρων χωρίς φυγές προς τα έξω. Τα κανάλια είναι οπτικά αποκομμένα από τον ωκεανό (απέχουν 200 μ. από τον πεζόδρομο της παραλίας), και μόνο ο ήχος των κυμάτων του φτάνει σε αυτά στην ησυχία της νύχτας.

3.1. Εξέλιξη δόμησης

Από το αρχικό σχέδιο του 1905 διατηρείται σήμερα μόνο η μικρή ιστορική γειτονιά κατοικίας Venice Canals με κανάλια μήκους περίπου 2 χμ. Τα πρώτα σπίτια που χτίστηκαν στα κανάλια ήταν φτηνές παραθεριστικές κατοικίες (bungalows) (Εικ. 5). «Το καλιφορνέζικο bungalow είναι το αμερικανικό στυλ Arts & Crafts: αποτελούσε το πιά δημοφιλές και γόνιμο (σε πολλές ποικιλίες και παραλλαγές) στυλ σπιτιών στην ιστορία της αμερικάνικης αρχιτεκτονικής στο γύρισμα του 20ού αιώνα. Πολύ γρήγορα διαδόθηκε σε ολόκληρη τη χώρα. Χαρακτηρίζεται από την οικονομία της κατασκευής και τα απλά υλικά δομής και διακόσμησης» (Duchscherer &

Εικόνα 3.
Βενετία, χάρτης του 1925
(Ulan Bator Foundation 1992)

Εικόνα 4.
Σχέδιο του 1905,
υποπεριοχή των καναλιών
(Ulan Bator Foundation 1992)

Εικόνα 5.
Bungalow το 1996 (προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 6.
Κανάλια-μονοπάτια (Walks), Linnie Canal, 1996 (προσωπικό αρχείο)

Keister 1995). Όταν χτίστηκαν τα bungalows, είχαν απογοητεύσει το φιλόδοξο δημιουργό της πόλης, που ονειρευόταν πολυτελή σπίτια.

Από το 1976 (οπότε επιτράπηκε η ανοικοδόμηση στα κανάλια) συντελείται σταδιακή αντικατάσταση των bungalows από διώροφα σε μία ποικιλία αρχιτεκτονικών στυλ. Κατά την τελευταία πενταετία η αξία των οικοπέδων στα κανάλια αυξήθηκε υπέρογκα (είναι ακριβότερα και από το Beverly Hills), προσελκύοντας πολλούς νέους πλούσιους ιδιοκτήτες (εσωτερική μετανάστευση). Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την τροποποίηση του Ο.Κ. (επιτρέπονται τριώροφα), είχε ως συνέπεια τη ραγδαία ανοικοδόμηση (κατεδαφίστηκαν πάνω από εκατό bungalows). Η ανοικοδόμηση ωστόσο δεν συμβαίνει στον ίδιο βαθμό στα κανάλια. Για παράδειγμα, η ανατολική όχθη του Eastern έχει εντελώς αλλάξει, ενώ στο Carroll Canal διατηρούνται αρκετά αυθεντικά σπίτια.

3.2. Πρόσβαση - κυκλοφορία

Η γειτονιά των καναλιών, ιδανική για ήσυχους περιπάτους στα πεζο-

δρόμια-μονοπάτια των οχθών, που λέγονται Walks και έχουν το όνομα του καναλιού (Εικ. 6), είναι ευπρόσιτη στους επισκέπτες, σε αντίθεση με αντίστοιχες γειτονιές άλλων πόλεων που είναι αυστηρά ιδιωτικές. Το αυτοκίνητο έχει περιορισμένη δυνατότητα προσέγγισης στη γειτονιά των καναλιών, που την οριοθετούν τέσσερις δρόμοι: βόρεια, ο μονόδρομος S. Venice Blvd, νότια η 28th Street και η Washington Blvd, δυτικά η Strongs Dr. και ανατολικά η Ocean Ave., ενώ τη διασχίζει μόνο ο μονόδρομος Dell Ave., που έχει τέσσερις γέφυρες και κατεύθυνση N-B. Οι έξι δρόμοι που αποτελούν το εσωτερικό οδικό δίκτυο της γειτονιάς έχουν πάρει τα ονόματα των έξι καναλιών, ονομάζονται Courts (αυλές) και αποτελούν επίσημη ταχυδρομική διεύθυνση. Τα κανάλια σήμερα χρησιμοποιούνται περιστασιακά ως πλωτές διαδρομές.

3.3. Ρόλος των έξι κοινόχρηστων χώρων των καναλιών

Τα κανάλια παίζουν ένα ρόλο συνδετικό. Ομαδοποιούν, συνενώνουν τις ιδιοκτησίες κατοικιών και «μεγεθύνουν» τους ανοικτούς ι-

διωτικούς χώρους τους, προεκτείνοντας οπτικά τις πρασιές των μικρών στενομέτωπων οικοπέδων τους (εφαπτόμενων και αντικριστών), συμβάλλοντας στην ανάδειξη και αξιοποίηση των κατοικιών. Οι ανθρώπινης κλίμακας ζωτικοί ενδιαμέσοι κήποι, που έχουν ως επίκεντρο από ένα κανάλι, δημιουργούν ευανάγνωστους χώρους όπου το δημόσιο και το ημι-ιδιωτικό με το ιδιωτικό είναι αλληλένδετα και αλληλοαξιοποιούνται συμβάλλοντας στην imageability (Lynch 1960) της γειτονιάς.

3.4. Δομή

- Δίκτυο καναλιών ορθογωνικής χάραξης
- Κεντρικός μονόδρομος με γέφυρες
- Δίκτυο πεζοδρόμων με γέφυρες
- Δόμηση σε σειρές.

Η διάταξη των έξι καναλιών είναι η ακόλουθη: τέσσερα παράλληλα κανάλια (Carroll, Linnie, Howland και Sherman), μήκους περίπου 330 μ. το καθένα, κλείνουν ανατολικά με το Eastern Canal (μήκους 275 μ.) και δυτικά με το Grand Canal (μήκους περίπου 430 μ.), που συν-

δέεται με τον ωκεανό και τροφοδοτεί τα κανάλια. Το πλάτος κάθε καναλιού είναι 15 μ. και της κάθε όχθης 3 μ. Ο μονόδρομος Dell Ave. διασχίζει τη γειτονιά με κατεύθυνση N-B. Τέσσερις μπετονένιες γέφυρες διπλής χρήσης (πεζοί - αυτοκίνητα) είναι χτισμένες στα σημεία διασταύρωσης με τα κανάλια. Τα πεζοδρόμια-μονοπάτια (walks) ακολουθούν τις όχθες και συνδέονται μεταξύ τους με ξύλινες γέφυρες. Συνολικά υπάρχουν οκτώ τέτοιες γέφυρες αποκλειστικά για πεζούς. Το 1990 στα πλαίσια της αναγέννησης των καναλιών έγινε αποκατάσταση των γεφυρών στην αρχική τους μορφή. Τριακόσια περίπου στενομέτωπα ορθογώνια οικοπέδα διατάσσονται εν σειρά κατά μήκος των καναλιών, με τρόπο ώστε όλα ανεξαιρέτως να διαθέτουν πρόσβαση και θέα σε κανάλι, έχοντας ως πρόσοψη τη μικρή πλευρά τους.

3.5. Μέγεθος οικοπέδων

Οι διαστάσεις των οικοπέδων στα έξι κανάλια είναι οι παρακάτω:

- Grand Canal: 9 x 27 μ.
- Βόρεια όχθη του Carroll Canal: 9 x 24 μ.
- Eastern, Linnie, Howland, Sherman και νότια όχθη του Carroll Canal: 9 x 28,5 μ. (δύο οικοπέδα σε κάθε μπλόκ έχουν διαστάσεις 10,5 ή 11,1 x 28,5 μ.).

4. Στοιχεία των καναλιών

4.1. Περιεχόμενο

Τα στοιχεία και των έξι ανοικτών χώρων επαναλαμβάνονται με την ίδια διάταξη και είναι τα παρακάτω:

- κανάλι, βασικό στοιχείο κάθε ανοικτού χώρου

- γέφυρες, στοιχεία σύνδεσης και προσωρινής στάσης, συνιστούν γεωμετρικούς τύπους επόπτευσης των καναλιών από ένα επίπεδο λίγο ψηλότερα από το ενιαίο επίπεδο των οχθών. «Η γέφυρα κάνει τις όχθες να αλλάζουν χαρακτήρα, να αντικρίζουν η μία την άλλη. Χωρίς αυτή θα στριφογύριζαν πλάι στο ποτάμι σαν αδιάφορες οριακές ζώνες γής» (Heidegger 1954)

- δύο όχθες του καναλιού, στενές χωμάτινες λωρίδες ξηράς πλάτους 3 μ. που περιλαμβάνουν τα παρακάτω: προσβάσεις στην κύρια είσοδο των κατοικιών, ευθύγραμμα τσιμεντοστρωμένα πεζοδρόμια (μονοπάτια) χαραγμένα στο μέσο της όχθης, που έχουν το πλάτος για διασταύρωση δύο πεζών, και πράσινο σε δύο λωρίδες που οριοθετεί τα μονοπάτια στις όχθες (θάμνοι κουρεμένοι κυματιστά θυμίζοντας το κύμα και λουλούδια σε παρτέρια μπροστά από τους φράχτες των οικοπέδων, δεξιά και αριστερά από τις προσβάσεις των σπιτιών).

Οι καθημερινές δραστηριότητες στο δημόσιο χώρο συνοψίζονται στους περιπάτους κατοίκων και περαστικών στα μονοπάτια δίπλα στα κανάλια. Μια σπανιότερη δραστηριότητα, σε μέρες που η στάθμη του νερού ανεβαίνει, είναι οι βαρκάδες με μη μηχανοκίνητα πλεούμενα. Σήμερα οι πλωτές διαδρομές δεν έχουν γενικευμένη χρήση και είναι προνόμιο μόνο όσων διαθέτουν μέσο.

4.1.1. NEPO

Το υγρό στοιχείο που διατρέχει τη γειτονιά στο σύνολό της συνιστά πρωτεύον συστατικό της φυσιογνωμίας της και είναι αυτό που συνενώνει και αναδεικνύει τις εικόνες του περιβάλλοντος χώρου. Τα

κανάλια προσφέρονται κυρίως για θέαση από τη στεριά (παλιότερα συνηθιζόταν το κολύμπι και το παιχνίδι των παιδιών). Η εικόνα του ήρεμου νερού «δεν ξεσηκώνει τον παρατηρητή, αλλά ξεκουράζει το μάτι». Δεν προκαλεί το δέος που νιώθει κανείς στη θέα του απέραντου και ταραγμένου παρακείμενου Ειρηνικού Ωκεανού. Το νερό των καναλιών «καθρεφτίζοντας σπίτια, βλάστηση, πουλιά, γυαλίζει, διπλασιάζει και υγραίνει την εικόνα. Πλουτίζει και το ίδιο από ό,τι καθρεφτίζεται. Διαχωρίζει τις όχθες και πλησιάζει τους αντικατοπτρισμούς» (Bachelard 1985). Στο ήρεμο θαλασσινό νερό των καναλιών ενυπάρχει μια κρυμμένη δυναμική που οφείλεται στην πλημμυρίδα και την άμπωτη, η αλληλοδιαδοχή των οποίων προκαλεί περιοδικές μεταβολές στο τοπίο. Η εικόνα φτωχαίνει όταν αποτραβιέται σχεδόν όλο το νερό από τα κανάλια, αλλά υπάρχει η αναμονή της παλίρροιας.

4.2. Περιέχον (περιβάλλον χώρος)

Τα στοιχεία που πλαισιώνουν τα κανάλια είναι σε δύο διαδοχικά επίπεδα:

1) περιφράξη (ευθύγραμμη οριοθέτηση) των οικοπέδων, στοιχείο διάκρισης και διαχωρισμού των ιδιωτικών από τους κοινόχρηστους χώρους·

2) προσόψεις των κατοικιών σε υποχώρηση λόγω της υποχρεωτικής πρασιάς. Τα παρατεταγμένα στη σειρά σπίτια που ορθώνονται και στις δύο πλευρές του κάθε καναλιού προσθέτουν την κατακόρυφη διάσταση στα κανάλια, καθορίζοντας τελικά τα όρια του ενδιαμέσου τριοδιάστατου χώρου, μέσα στον οποίο κινείται το βλέμμα των χρηστών του.

πιεστική από τον ιδιοκτήτη του μικρού σπιτιού (Hall 1969).

4.2.3. ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΜΟΙΟΜΟΡΦΙΑ ΣΤΗΝ ΠΟΙΚΙΛΙΑ

Μέχρι το 1976, που διατηρούνται όλα τα αυθεντικά σπίτια, ο περιβάλλον χώρος των καναλιών χαρακτηρίζεται από ομοιομορφία. Το 1976 η πλήρης ελευθερία έκφρασης οδήγησε σε μια συνύπαρξη διαφόρων αρχιτεκτονικών στυλ. Έτσι λοιπόν, ο περιβάλλον χώρος των καναλιών αποκαλύπτει τις διαφορετικές φάσεις των τριών δεκαετιών. Κατά τις δύο πρώτες δεκαετίες χτίστηκαν διώροφες κατοικίες μοντέρνες, σε στυλ ισπανικό αποικιακό, μεσογειακό, βικτωριανό, παραμυθένιο-Ντίσνεϊ κ.ά. Κατά την τελευταία πενταετία χτίζονται κατοικίες με ετερογενή στοιχεία, ωστόσο επικρατεί η τάση προς το μοντερνισμό και η εμφάνιση στις ογκώδεις κατασκευές.

4.2.3.1. Νέα τάση στα κανάλια: κατοικία-ενυδρείο

Η τάση αυτή αποτελεί στροφή στον «παλιό μοντερνισμό» των γυάλινων κατασκευών των αρχών του 20ού αιώνα και εφαρμόζεται παγκοσμίως τα τελευταία χρόνια. Κοινό χαρακτηριστικό στοιχείο πολλών νέων κατοικιών είναι η υιοθέτηση διώροφων ή τριώροφων γυάλινων διαφανών προσόψεων που επιτρέπουν την απρόσκοπτη θέα στα κανάλια. Επιπλέον, λόγω της ανυπαρξίας σκούρων ή κουρτινών, ο εσωτερικός χώρος, άμεσα συσχετισμένος με τους κοινόχρηστους χώρους, εκτίθεται σε κοινή θέα (Εικ. 9, 10). Η εικόνα των εσωτερικών χώρων είναι πανομοιότυπη: διώροφοι χώροι διημέρευσης διακοσμημένοι με έργα τέχνης

έχουν μπροστά στην τζαμαρία μεγάλο τραπέζι φαγητού στρωμένο με καλά σερβίτσια σαν να περιμένουν καλεσμένους.

Εάν ο στόχος των κατασκευών αυτών ήταν να δημιουργήσουν μια μινιμαλιστική μορφή κατοικίας που να έχει μια απλή ευανάγνωστη δομή και απρόσκοπτη, αμφίπλευρη θέα, τότε πράγματι τα καταφέρνουν στο μεγαλύτερο βαθμό.

Εάν όμως η κατασκευή-ενυδρείο προορίζεται να επιτελέσει το ρόλο μιας άνετης και λειτουργικής κατοικίας, αποδεικνύεται άκαμπτη και ιδιαίτερα αταίριαστη για καθημερινή χρήση. Επιπλέον, επιβαρύνει και τον περιβάλλοντα χώρο, καθώς είναι εξαρτημένη απολύτως από ενεργειακά συστήματα ψύξης/θέρμανσης για να μη μετατραπεί σε θερμοκήπιο.

Εάν υπήρχε ένας λόγος που η μεγάλη πλειοψηφία του κόσμου δεν θα αισθανόταν άνετα σε αυτά τα εντυπωσιακά σπίτια με τη μεγάλη θέα στα κανάλια, θα ήταν επειδή δεν παρέχουν άνεση, ιδιωτικότητα και ασφάλεια. Είναι σαν να μένει κανείς στο ύπαιθρο, τριγυρισμένος από τα διπλανά σπίτια και αυτά της απέναντι όχθης του καναλιού, εκτεθειμένος στα βλέμματα όλων και στο έλεος του καιρού.

Η αυτόκλητη «διείσδυση» του ιδιωτικού εσωτερικού χώρου στον κοινόχρηστο δημόσιο καταργεί την ιδιωτικότητά του. Η εσωτερική ζωή αυτών των κατοικιών σε αυτές τις συνθήκες τελικά δεν μπορεί να παραμείνει μια καθαρά ιδιωτική υπόθεση, αλλά απασχολεί γείτονες και όσους κινούνται στα κανάλια. Τα διαφανή γυάλινα κτίσματα τραβούν, αθέλητα πολλές φορές, τα βλέμματα όλων όσοι περπατούν στα κανάλια και εξάπτουν την περιέργειά τους. Οι ιδιοκτήτες των μη οικολογικών τριώροφων επαύλε-

Εικόνα 9.
Linnie Canal, 2005
(προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 10.
Grand & Linnie Canals, 2005
(προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 11.
Carroll Canal, 2005 (προσωπικό αρχείο)

ων-χώρων εκθέσεων-θερμοκηπίων-ενυδρείων δοκιμάζουν ένα νέο τρόπο ζωής, αλλά και οι ήσυχoi δημόσιοι χώροι των καναλιών δοκιμάζονται σε έναν καινούργιο ρόλο, καθώς περιβάλλουν, εκτός από τα εναπομείναντα εσωστρεφή bungalows, και μια ποικιλία σπιτιών ετερογενών αρχιτεκτονικών στυλ που χτίστηκαν μετά το 1976, αλλά και μια ακολουθία επαύλεων-ανοικτών αποκαλυπτικών σκηνικών που «διεκδικούν μέρα και νύχτα τη ματιά του κοινού» (Eastman 2004).

5. Συσχέτιση-αξιολόγηση περιέχοντος και περιεχομένου

5.1. Πριν από την ανοικοδόμηση (έως το 1976)

Οι δημόσιοι χώροι των καναλιών χαρακτηρίζονται από:

- ανθρώπινη κλίμακα
- προσαρμογή στα μικρά οικοπέδα των μονώροφων σπιτιών
- συνταίριασμα της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής με τους ειδικούς χώρους των καναλιών
- υπεροχή των στοιχείων της φύσης έναντι αυτών του δομημένου περιβάλλοντος

- άμβλυνση της αυστηρότητας της γραμμικής χάραξης των οικοπέδων και των καναλιών

- επικράτηση της οριζόντιας διάστασης και ανάδειξη του ουράνιου θόλου.

Όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά μάς οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το περιέχον (ιδιωτικοί χώροι) δικαιούται να λέγεται περιβάλλον χώρος ανάπτυξης του ζωτικού ανοικτού χώρου των καναλιών, που τον αξιοποιεί και αξιοποιείται από αυτόν.

5.2. Από το 1976 μέχρι σήμερα

Οι δημόσιοι χώροι των καναλιών τροποποιούνται ως προς τα παρακάτω:

- τα ογκώδη σπίτια ασφυκτούν πλέον στα μικρά οικοπέδα που τροποποιούν τα όρια του τρισδιάστατου ενδιαμέσου δημόσιου χώρου επηρεάζοντας την εντύπωσή τους

- μείωση του ηλιασμού και του αερισμού, αύξηση της υγρασίας και μαρασμός του πρασίνου

- επικράτηση μιας άκαμπτης, άχρονης, άτοπης, ανοίκειας, καθόλου υπαινικτικής και λιγότερο ανθρώπινης αρχιτεκτονικής σε πλήρη αντίθεση με τη γραφικότητα των καναλιών

- ελάχιστα αυθεντικά σπίτια αντέχουν (ημιτόνια ανάμεσα στην τονική κυριαρχία των επαύλεων) και οι εναπομείναντες ρομαντικοί ιδιοκτήτες τους νιώθουν παρείσακτοι στην ίδια τους τη γειτονιά.

Το ήρεμο νερό καθρεφτίζει πλέον και διπλασιάζει το ασύμβατο περιέχοντος και περιεχομένου και το πολλαπλασιάζει στους έξι ομοιόμορφους χώρους των καναλιών (Εικ. 10, 11).

6. Τελικά σχόλια

6.1. Η ανάπτυξη: το τίμημα της «Αναγέννησης» των Venice Canals

Στις αρχές της δεκαετίας του '60 η περιοχή των καναλιών ήταν μια άσημη και υποβαθμισμένη γειτονιά. Λίγο μετά αρχίζει μια μαζική προσέλευση νέων ιδιοκτητών που επωφελήθηκαν από το γεγονός της χαμηλής αξίας των σπιτιών. Ήταν στην πλειοψηφία τους διανοούμενοι και καλλιτέχνες, εραστές κατ'αρχήν του τόπου, ρομαντικοί και

μοναχικοί. Επιλέγοντας συνειδητά να κατοικήσουν σε αυτή την ιδιαίτερη και μοναδική γειτονιά, που αποτελούσε μια γραφική νησίδα στο αχανές και ποικιλόμορφο Λος Άντζελες, έδωσαν ζωή στα κανάλια συντηρώντας τα παλιά αυθεντικά σπίτια. Τα κανάλια ονομάστηκαν «γειτονιά των μποέμ» και από μία άποψη αυτή ήταν η περίοδος της πραγματικής αναγέννησής τους.

Η σημερινή «Αναγέννηση» προκαλεί τη σταδιακή απομάκρυνση των παλιών κατοίκων. Οι νεόφερτοι ιδιοκτήτες, έχοντας αγοράσει τη γη τους σε υπέρογκες τιμές, θεωρούν αυτονόητο να εκμεταλλευτούν στο έπακρο τις δυνατότητες που τους προσφέρει ο Ο.Κ. Με τις ογκώδεις μοντέρνες κατασκευές τους μάχονται τους ανοικτούς χώρους, ενώ το παιχνίδι του φωτός μέσα στα οικοπέδα και στους ενδιάμεσους κοινόχρηστους χώρους τείνει να γίνει παρελθόν, τίμημα και αυτό της αναγέννησης. Ένας κάτοικος που πρωτοήρθε στα κανάλια την δεκαετία του '70 διηγείται με νοσταλγία: «Πριν τη ραγδαία ανοικοδόμηση, ορισμένες εικόνες, τις οποίες δημιουργούσαν στα κανάλια οι εναλλαγές των αποχρώσεων πολλές φορές μέσα στην ημέρα, θύμιζαν τη χρωματική ατμόσφαιρα ιμπρεσιονιστών ζωγράφων». Αυτές τις φευγαλέες στιγμές απολάμβανε κανείς απενίζοντας τα κανάλια και περιμένε την επόμενη μέρα για να τις ξαναδεί, όπως περιμένει κανείς το κύμα στην αμμουδιά να έρθει και να ξαναέρθει.

Με την ανοικοδόμηση το ενιαίο ήσυχο τοπίο έγινε ανήσυχο. Οι σύγχρονες οικοδομές αιχμαλωτίζουν το βλέμμα. Η ματιά του περιπατητή χάνει τη γαλήνη της και ξαφνιάζεται από τις καινούργιες οικοδομές που διεκδικούν η κάθε μία την προσοχή του. Ο αφηγημα-

τικός χαρακτήρας, οι παραλλαγές του ίδιου θέματος (bungalows) και η θεατρική αίσθηση του περιβάλλοντος χώρου χάνονται. Η εικόνα του γίνεται κινηματογραφική από τη στιγμή που ο κάθε ιδιοκτήτης αναλαμβάνει τη σκηνοθεσία της ιδιοκτησίας του, μεγεθύνοντας την εικόνα του υπέρμετρα, σαν να επιδιώκει να κάνει «γκρο πλαν». Ο θεατής αισθάνεται ότι οι άλλοι του προσανατολίζουν τη ματιά.

Η υπέρογκη αύξηση της αξίας

της γης στα κανάλια, η πλήρης ελευθερία δόμησης και η διαφορετική κουλτούρα των κατοίκων διαμορφώνουν τη νέα εποχή για την ιστορική γειτονιά. Τα πολύ καλά συντηρημένα κανάλια παραμένουν το κυρίαρχο στοιχείο υπενθύμισης ενός παρελθόντος με ελάχιστα ακόμα εναπομείναντα ερείσματα ανάμνησης, ένα ζωντανό στοιχείο που αντιγράφει σιωπηλά τις αλλαγές και αφήνει στον καθένα μας την κρίση.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Al-Sayyad, N. (2004), *The End of Tradition*, Barnes & Noble.
- Alexander, Ch. (1977), *A Pattern Language*, Library of Congress Catalogue USA.
- Alexander, Ch. (1979), *The Timeless Way of Building*, Library of Congress Catalogue USA.
- Arens, A. (2004), «The Mural Paint-Out of 1981: Canal Neighbors to the Rescue», *Free Venice Beachhead*, February.
- Arnheim, R. (2003), *Η δυναμική της αρχιτεκτονικής μορφής*, Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Bachelard, G. (1985), *Το νερό και τα όνειρα*, Αθήνα: Εκδ. Χατζηνικολή.
- Boyer, Ch. (1994), *The City of Collective Memory*, MIT Press.
- Duchscherer, P., & Keister, D. (1995), *The Bungalow, America's Arts & Crafts Home*, N.Y. Penguin Studio.
- Eastman, J. (2004), «Inner Life: Watch Me Watch You», *L.A. Times*, 27/5.
- Eastman J., (2004), «Ways to Keep the World at Bay», *L.A. Times*, 27/5.
- Focillon, H. (1982), *Η ζωή των μορφών*, Αθήνα: Νεφέλη.
- Hall, E. (1969), *The Hidden Dimension*, Garden City, N.Y.
- Heckscher, A. (1977), *Open Spaces. The Life of American Cities*, New York / Hagerstown / San Francisco / London: Harper & Row Publishers.
- Heidegger, M. (1954), *Bauen wohnen denken. Vorträge und Aufsätze*, Pfullingen.
- Kalvaitis, A. (2005), *Letter from Los Angeles. Has Flower Power Yielded to Buying Power in Jim Morrison's Once-Upon-a-Time Artist Enclave? Architect Mark Mack Has Watched It Happen*, www.inversionmagazine.com/features/Venice180.htm.
- Κονταράτος, Σ. (1983), *Η εμπειρία του αρχιτεκτονημένου χώρου*, Αθήνα: Εκδ. Καστανιώτη.
- Lefavre, L., & Tzonis, A. (2003), *Critical Regionalism: Architecture and Identity in a Globalized World*, Prestel Publishing.
- Lynch, K. (1960), *The Image of the City*, Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Lynch, K. (1981), *A Theory of Good City Form*, Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Mack, M., βλ. Kalvaitis, A.
- Maridan, N. (2002), «Taj Mahals and Temples Rise in Beach Bohemia», *L.A. Times*, 30/9.
- Mehaffy, M. (2004), «The New Modernity, The Architecture of Complexity and the Technology of Life», *Katarxis 3*, London (webzine).
- National Library of Australia Cataloguing-in-Publication data, (2003), Another 100 of the *World's Best Houses*, The Images Publishing Group.
- Soja, W. E. (2000), *Postmetropolis: Critical Studies of Cities and Regions*, Blackwell Publishers.
- Ulan Bator Foundation (1992), *History of Venice of America*, Vol. 1: The Venice Canals 1850-1939, Vol. 2: Annexation and Secession Movements 1919-1939.